

Бранка Арсовић
Педагошки факултет у Ужицу,
Универзитет у Крагујевцу
arsovic@sbb.rs

УДК 028.1:004.738.5

КЊИГА У САВРЕМЕНОМ ДОБУ ИНТЕРНЕТА

Сажетак: Дигитална технологија је неоспорно имала велики утицај на традиционално издаваштво и продају књига, али се поставља питање да ли су ИТ уништиле традиционалну књигу или су јој дале нови вид живота? Тако да, и поред енормног утицаја интернета и дигиталних технологија, расправа о важности књига ипак опстаје и прилично је жива. Упркос бројним предвиђањима из претходних деценија, да ће ИТ истиснути штампани медиј и књигу какву је познајемо, истраживања јавности и читалаштва показују да то није случај. Нове технологије су модернизовале формат књиге, па су тиме придобиле неко ново читалачко тело, па самим тим удахнуле нови живот читању и књизи. Дакле, без обзира на све иновације и технолошке помаке, књига није мртва. Информационе технологије једноставно помажу да се формат и облик књиге развије изван својих физичких ограничења у потпуно новим правцима, који су прилагођени захтевима, потребама и склоностима савремених читалаца.

Кључне речи: ИТ, књига, е-читалаштво, е-књига, апликација

Увод

У савременој ери информационе (пре)засићености, када се скоро све може набавити једним кликом и додиром прста, путем Интернета, расправа о важности књига ипак опстаје и прилично је жива. Иако је појава информационих технологија (ИТ) и друштвених медија променила савремено друштво, мора се озбиљно размотрити које су наше добити и губици у данашњем свету? Фокус треба да буде на оживљавању оних навика које су били заштитни знак друштва, културе и цивилизације, а читање је свакако једна од њих. Читање књига је изумирућа навика у савременом друштву, која изискује пуну пажњу и оживљавање.

Читање је незаменљиво искуство које одржава фокус појединца и омогућава развијање високог нивоа концентрације, нарочито у данашњем свету који се брзо мења, и где се стрпљење и дубина мисли и односа међу људима ретко могу срести.¹ Сведочимо о појави да су људи све више узнемирени и да се жале на недостатак фокуса. По мишљењу бројних ек-

¹ David Bruning, „What purpose reading?“, *Mercury Magazine* 41(4) (2012): 11.

сперата (психолога, социолога, антрополога...), ови проблеми су резултат материјализма и прекомерног укључивања ИТ у свакодневне активности, а на уштрб слободног времена, проведеног са породицом, пријатељима, у природи итд. Као један од „лекова” препоручује се дружење са књигама.

ИТ и књига

Дигитална технологија је неоспорно имала велики утицај на традиционално издаваштво и продају књига, али се поставља питање да ли су ИТ уништиле традиционалну књигу или су јој дале нови вид живота? Занимљиво и сажето мишљење о том проблему је изнео Џим Хинкс (Jim Hinks), уредник *Comma Press* магазина: „У рату са Интернетом литература је поново открила себе”. Супротно очекивањима, штампана књига и даље живи заједно са е-књигом и Интернетом, а савремене информационе технологије помажу издавачима да дођу до ширег круга читалаца и пронађу нове начине представљања прича².

Иако се не може порећи да је продаја штампаних књига знатно опала са развојем и порастом дигиталних формата, постоје бројни докази да се стопа пада успорава и да се одушевљење е-читачима међу популацијом смањује. Продаја Kindle читача, са врхунцем од 13,44 милиона продатих примерака у 2011. години, пала је на 9,7 милиона у 2012. години и од тада је у сталном паду. Е-читач Barnes & Noble's Nook губи око 70 милиона долара годишње, без могућности проналажења новог, заинтересованог тржишта. Насупрот овим подацима, имамо да је 2016. године, у Великој Британији, на штампање књига утрошено око 1,7 милијарди фунти, а само 393 милиона фунти за електронске књиге. Широм света примећен је раст продаје штампаних књига током периода празника, од 5% по Ватерстонсу (Waterstones), до преко 8% по Фојлсу (Foyles). По предоченим подацима, чини се да је ера штампане књиге далеко од свог краја. Наравно, пуно зависи и велику улогу игра и сектор/жанр који се посматра. Неки жанрови показују тенденције ка преласку на електронске форме, док неки традиционални сектори (кувари, религиозно штиво и штиво са илустрацијам) дају првенство штампаној форми.

Постоји пуно сервиса којима се покушава премостити јаз између физичког и дигиталног, чиме се проширује дефиниција онога што се

² John B. Thompson, *Merchants of Culture: The Publishing Business in the Twenty First Century* (Malden, MA : Polity Press, 2010).

сматра књигом. У 2014. години, персонализовани експеримент у издаваштву добио је највећи акцијски уговор икад на BBC Dragons' Den ТВ програму. „Девојчица која је изгубила име”³ је штампана књига, коју је било могуће дигитално индивидуализовати тако да укључује име детета које је чита, а постала је најпродаванији дечија сликовница у Великој Британији и Аустралији.

Шпанска издавачка кућа SeeBook има у понуди е-књиге у виду физичких картица, које се могу купити онлајн или у књижарама, као ма које друге поклон картице. Потребно је само једноставно скенирати QR кода на картици, помоћу смарт мобилног телефона или таблета, да би се преузела књига. Ово је пример добре праксе, где издаваштво и књижаре нису устукле пред дигитализацијом као пред непријатељем и препреком, већ су предности које пружају ИТ искоришћене на прави начин.

Пионир технолошког развоја у лондонском издаваштву Bookindy користи технологију да охрабри људе да се боре за опстанак локалних књижара. Bookindy функционише уз помоћ Chrome апликационих додатака, тако што сваки пут када се користи Amazon претрага за неком књигом, у искачућем помоћном прозору јавља се обавештење о томе колико тражена књига кошта у најближој, локалној књижари. Оснивач овог сервиса Вилјам Куксон (William Cookson) тврди да му је за креирање кода апликације требало само три дана, а себе описује као „просечног читаоца књига”. Наравно, за добро функционисање овог сервиса, од велике помоћи било је повезивање са постојећом мрежом од 350 независних британских књижара, под називом Hive, која омогућава трговцима да проверавају залихе књига и врше издавање куповних налога.

Дигиталне иновације књиге

Дигитални формат и ИТ чине реалним неке вишевековне издавачке идеје – пружају ауторима и издавачима могућност креативног развијања књига, дозвољавају самим ауторима да директно публикују своје радове, да се лично повежу са својим читаоцима и, што је најважније, да креирају нове начине представљања и казивања својих прича.⁴ Pigeonhole, платформа лансирана септембра 2014. године, која се промовише као глобални цепни књижевни/читалачки клуб, исте године номинована је 3 „*The Little Boy/Girl Who Lost His/Her Name*”, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wonderbly> (преузето 30. 6. 2018).

4 Steven Levy, „The Future of Reading”, *Newsweek*, November 26, (2007).

за престижну награду Дигиталне иновације (Digital Innovation Awards) на лондонском сајму књига. Ова платформа објављује серијализоване књиге и омогућава читаоцима интеракцију са ауторима, јавно коментаришање публикација, а све путем апликације за смарт телефон или неки други компатибилни уређај. Као што и сама реклама каже, Пигеон хол (Pigeonhole) је као дигитални читалачки клуб. Сарадња платформе са најпопуларнијим издавачким кућама данашњице омогућава корисницима приступ бројним популарним насловима, уз одређену надокнаду за коришћење и преузимање материјала.

Заснивано на сличним принципима, 2015. године, Comma Press (издавачка кућа из Манчестера) покренула је платформу MacGuffin, која функционише као Spotify (апликација која омогућава приступ милионима песама, уз слушање, креирање плеј листи итд.) за књиге. Путем ове платформе, осим приступа текстовима, могућ је приступ и звучним записима, где аутори читају своја дела. MacGuffin платформа постоји у форми сајта и апликације за iOS и Android. Сајт је промовисан крајем јуна 2015. године и бесплатан је и за ауторе, и за читаоце. Аутори могу објавити своје текстове, али и звучне записе својих дела, а читаоци могу бирати један од та два вида прегледа публикација. Платформа располаже и алатима, који анализирају шта се где чита и у ком тренутку људи губе интересовање за публикацију. Такође је омогућено да читаоци додају ознаке публикацији по жанру, и да их користе за даље претраживање и откривање нових наслова, слично претрази у традиционалној књижари или библиотеци. Издавачи су одувек тражили нове начине повезивања читалаца и писаца, а то је оно о чему MacGuffin тежи.

Е-читалаштво – нови живот књиге?

Појава нових гаџета на тржишту променила је и новооформљену област е-читалаштва. Појава паметних мобилних телефона један је од главних разлога за смањено интересовање за читаче е-књига, као што је нпр. Kindle. Са мобилним телефоном, екрани су много већи, а искуство читања је далеко боље него што је некад било. Али иако су паметни телефони погодни – можете купити и преузимати књигу у неколико секунди – они такође могу бити веома захтевни и ограничавајући по питању платформи, што представља додатни изазов продавцима и издавачима е-књига. Књиге предвиђене за електронске уређаје надмећу се са игра-

ма, новостима и друштвеним мрежама, па зато треба да буду ефектније, ефикасније и лакше за руковање (преузимање, читање...).

Да би се привукли читаоци и људи вратили навици читања, креирана је платформа Rook, која омогућава бесплатан приступ е-књигама на местима са вај фај (wi-fi) приступним местима, као што су станице метроа, кафићи или тржни центри. Идеја којом се води ова платформа је да се људима, на местима где проводе ограничено време, најчешће чекајући, омогући слободан приступ е-књигама и да, кроз читање, прекрате време. Међутим, напуштањем приступних тачака губи се и могућност даљег читања, па издавачи сматрају да ће у тим временским периодима људи постати заинтересовани за неке публикације толико да ће их, касније, ипак, и купити. Rook често пореде са традиционалним књижарама у којима је допуштено читање књиге пре доношења одлуке о њеној куповини.

Дакле, без обзира на све иновације и технолошке помаке, књига није мртва. Информационе технологије једноставно помажу да се формат и облик књиге развије изван својих физичких ограничења у потпуно новим правцима, који су прилагођени захтевима, потребама и склоностима савремених читалаца.

Литература

1. Bruning, Давид. „What purpose reading?“. *Mercury Magazine*. 41(4) (2012): 11.
2. Levy, Steven. „The Future of Reading“. *Newsweek*. November 26 (2007).
3. Thompson, John B. *Merchants of Culture: The Publishing Business in the Twenty First Century*. Malden, MA, Polity Press, 2010.
4. „The Little Boy/Girl Who Lost His/Her Name“, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wonderbly> (преузето 30. 6. 2018).

Summary: Digital technology has certainly had a major impact on traditional publishing and the sale of books, but the question arises as to whether IT destroyed a traditional book or gave it a new type of life? So, despite the enormous influence of the Internet and digital technologies, the debate on the importance of books still survives and is quite alive. Despite numerous predictions from the past decades, IT will supplant printed media and books as we know, publics' research shows that this is not the case. New technologies have modernized the format of the book, so they acquired a new reading body, and thus breathed new life into reading and a book. So, regardless of all innovations and technological advances, the book is not dead. Information technologies simply help to evolve the format and shape of the book beyond their physical limitations in completely new directions, adapted to the requirements, needs and preferences of contemporary readers.

Keywords: IT, books, e-readers, e-books, applications